

Abror XAYDAROV,
Toshkent davlat transport universiteti dotsenti, f.f.n
E-mail: a.khaydarov1954@mail.ru

TDTTrU dotsenti, f.f.n R.Umarova taqrizi asosida

FORMATION OF INFORMATION SOCIETY AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN

Annotation

This article analyzes the emergence and formation of the information society, its development, its content and essence, digitalization, e-government, factors of artificial intelligence, the formation and prospects of the information society in Uzbekistan.

Key words: Information, information society, models of the information society, post-industrial society, digitalization, e-government, electronic democracy, information culture, artificial intelligence.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация

В данной статье анализируются возникновение и становление информационного общества, его развитие, его содержание и сущность, цифровизация, электронное правительство, факторы искусственного интеллекта, становление и перспективы информационного общества в Узбекистане.

Ключевые слова: Информация, информационное общество, модели информационного общества, постиндустриальное общество, цифровизация, электронное правительство, электронная демократия, информационная культура, искусственный интеллект.

AXBOROTLASHGAN JAMIYATNING SHAKLLANISHI VA UNING O‘ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI ISTIQBOLLARI

Аннотация

Ushbu maqolada axborotlashgan jamiyatning vujudga kelishi va shakllanishi, rivojlanishi, uning mazmuni va mohiyati, raqamlashtirish, elektron hukumat, sun‘iy intellekt omillari, O‘zbekistonda axborotlashgan jamiyatning shakllanishi, istiqbollari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Axborot, axborot jamiyati, axborot jamiyati modellari, postindustrial jamiyat, raqamlashtirish, elektron hukumat, elektron demokratiya, axborot madaniyati, sun‘iy intellekt.

Kirish. O‘zbekiston zamonaviy axborot jamiyatini shakllantirishda tobora faol ishtirok etmoqda. Mamlakatni uzoq muddatli istiqbolga mo‘ljallangan ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanirish strategiyasi ham axborot jamiyatiga o‘tish, uni shakllantirish uchun zarur shart-sharoit va shart-sharoitlarni yaratish va amalga oshirishga qaratilgan. Bunday strategiya O‘zbekistonga jahon ijtimoiy-iqtisodiy makoniga teng huquqli sherik sifatida integratsiyalashishi imkonini beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Axborot jamiyati g‘oyasi birinchi marotaba XX asrning 60 – yillar oxiri- 70-yillarining boshida ancha yaqqol ifodalangan edi. Tokio texnologiya institutining professori Y.Xayashini “axborot jamiyati” iborasining kashfiyotchisi deb hisoblashadi[1]. Axborot jamiyati konsepsiyasi D.Bell, Z.Bjezinskiy, O.Tofflerlar ishlab chiqqan postindustrial jamiyat nazariyasining bir ko‘rinishidir. Biroq, hozirgi kunga qadar "axborot jamiyati" atamasi keng qo‘llanilishiga qaramay, olimlar va mutaxassislar uning asosiy mazmuni to‘g‘risida hali umumiy tushunchaga kelishmagan. Shunga qaramay, umuman olganda, aksariyat tadqiqotchilar "axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) yangi davrning shakllanishini anglatadi" va "bu yangi texnikaviy-iqtisodiy paradigma “XXI asr boshlariga to‘g‘ri keladigan axborot asri”ni ifodalaydi deb hisoblaydilar. Bizning mamlakatimiz ham axborot jamiyati tomon harakatlarni amalga oshirmoqda. To‘g‘ri, O‘zbekistonda axborot jamiyatini shakllantirish hamon birlamchi bosqichda. Shunga qaramay, so‘nggi yillarda qator tashkiliy choralar amalga oshirilmoqda, tarmoq aloqalarida ham muayyan o‘shish kuzatilmoqda. Muxtasar qilib aytganda, jamiyatimizning barcha jabhalarida axborot kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llash iqtisodiy o‘shishni, mehnat unumdorligini yanada yuksaltirishni va aholi bandligini ta‘minlash imkoniyatlarini yaratadi. Shuningdek, mamlakatni axborotlashtirish darajasi uning xalqaro mehnat bozoridagi raqobatbardoshligining o‘lchovi bo‘lib xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Insoniyat jamiyatining rivojlanishi istiqboli ong, bilim va tafakkurning ahamiyati isbot

talab qilmaydi. Bularning barchasini boshqacha so‘z bilan axborot dunyosi deb ham atashimiz mumkin. Jamiyat hayotining qaysi sohasi bo‘lmasin, kim axborotga ega bo‘lsa, u o‘zaro munosabatlarda ustunlikka ega bo‘ladi. Buni aksioma deb atashimiz mumkin. Aytaylik, jangovar harbiy operatsiya samaradorligi aniq razvedka ma‘lumotlariga ko‘p jihatdan bog‘liqdir. Axborotga ega bo‘lish ustunlikka ega bo‘lish demakdir. Ko‘proq va aniqroq ma‘lumotga ega bo‘lgan odamni qurollangan, axborotsiz, hech narsadan xabari bo‘lmagan odamni esa qurolsiz odamga o‘xshatish mumkin. Qurollangan va qurollanmagan odamlar kurashida kim g‘olib chiqishi oldindan ayondir. Nemis olimlarining “Muhim axborotga ega bo‘lish – hokimiyatga ega bo‘lish; muhim axborotni nomuhimidan ajrata bilish yanada ko‘proq hokimiyatga ega bo‘lish; muhim axborotni o‘ziga ma‘qul bo‘lgan ruhda tarqata olish imkoniyatiga ega bo‘lish yoki u haqida ko‘pchilikka hech narsa ma‘lum bo‘lmasligiga erishish ikki karra hokimiyatga ega bo‘lishni anglatadi”, - degan fikrlari diqqatga sazovordir [2]. Biroq yuqoridalar axborot sohasining muhim tushunchalari bo‘lsada, ular axborot jamiyatini ta‘riflash uchun yetarli emas. Hozirgacha mavjud bo‘lgan sivilizatsiyalar borlig‘i hamma vaqt muayyan axborot tizimini ko‘zda tutgan. Axborot jamiyatining vujudga kelishi esa sotsiumda axborotning, ilgari voqelikda bo‘lmagan sifat jihatidan alohida, misli ko‘rilmagan, mubolag‘asiz hal qiluvchi omilga aylanishi bilan bog‘liqdir.

F.Uebster qayd qilganidek, “1991 yilda munozara, asosan, texnologik o‘zgarishlar tufayli yangi kuch bilan avj oldi. 1980-yillarda e‘lon qilingan "mikroelektron inqilob" axborot texnologiyalari (AT) barchamiz uchun nimani anglatishi haqida bir qator mulohazalarga sabab bo‘ldi: mehnatning tugashi (odatdagi ma‘nodagi faoliyat tarzining – A.X.), “bekorchilik” davrining kelishi, ishlab chiqarishning to‘liq avtomatlashtirilishi. Texnologiya bilan bog‘liq o‘zgarishlar haqidagi hayajon susaymaydi. Endi kun tartibida Internet, axborot "supermagistrali" va kiberjamiyat, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari tomonidan yaratilgan masalalar: elektron demokratiya, kiborglar

va onlayn jamoalar muhokamaning asosiy mavzulariga aylandi. Yetakchi siyosatchilar va ziyolilar orasida axborot jarayoniga, moslashuvchanlik va doimiy qayta tayyorlash odatiy meyor bo'lgan kelajakka o'z ortidan hammani olib borishga nisbatan tayyor bo'lgan ramziy tahlilchilarga qiziqish ortib bormoqda. Bu odamlar axborot jamiyatining asosiy ishtirokchilari bo'lib, ular birinchi darajali ta'lim olish baxtiga muvassar bo'lishgan, bu ularga yangi globallashtirish iqtisodiyotda omon qolishlariga imkon beradigan axborot imkoniyatlarini taqdim etdi. Bugungi kunda vositachi(o'rtada turuvchilar)lar, menejerlar, dasturchilar, ommaviy axborot vositalarining ijodiy xodimlari va ijodiy sohalarda ishlaydiganlar axborot jamiyati dunyosiga o'tkazuvchilar sifatida qaralmoqda"[3]. Industrializatsiyagacha va industrializatsiya davridagi axborot muhim bo'lsa-da, lekin hal qiluvchi rol o'ynamagan. Chunki, bu bosqichda ishlab chiqaruvchi kuchlarning asosini tabiat, "tabiiy vujudga kelgan", keyinroq esa "sun'iy yaratilgan" moddiy - ashyoviy elementlar tashkil etgan. XX asrning oxirgi choragida insoniyat jamiyati hayotida axborot hal qiluvchi rol o'ynay boshladi. Agar industrializatsiya davrida mashinalar odamning muskul kuchlarini minglab marotaba ko'paytirgan bo'lsa, axborotlashtirish davrida informatsion texnologiyalar insonning intellektual (aqliy) imkoniyatlarini ming marotaba ko'paytiradi (Bill Geys). Axborot jamiyati tushunchasi odatda insoniyat sivilizatsiyasi evolyusiyasining yangi bosqichi, iqtisodiyotning axborot sektori ham jahon hamjamiyati, ham alohida mamlakatlar rivojlanishiga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadigan ijtimoiy rivojlanishning yangi bosqichi sifatida qaraladi[4].

Bugungi kunda dunyoning ko'plab mamlakatlari axborotlashgan jamiyatda yoki unga o'tish davrida yashamokda. Mamlakatimizda axborotlashgan jamiyatga to'lik o'tish xamda institutsionallashtirish jarayoni va uning tarkibiy tuzilmalari ma'lum darajada past samarada ishlayotganligi namoyon bo'ladi, bu o'z navbatida innovatsion rivojlanishga to'sik bo'lib qolyapti. Institutsionallashtirish jarayonlaridagi islohotlar va o'zgarishlarning murakkab kechayotganligi islohotlardagi manfaatlar uyg'unligining xozircha to'la-to'kis ta'minlanmaganligi xamda zamon talablariga javob tarzida ularning amalga tatbik etilmaganligidan kelib chikmokda. Bu muxim jabxada sezilarli o'zgarishlar sodir bulishining axamiyati shundaki, u ijtimoiy jabxaning barcha yunalishlariga borib takaladi. Olaylik, odatda mexnatga bo'lgan qiziqish uning aniq natijalari bilan baholanadi, undagi disproporsiya haq to'lashda yaqqol ko'rinadi. Dunyodagi ilg'or davlatlar allaqachon elektron hukumat maqomini joriy qilishgan yoki uni shakllantirish bosqichidadir. Zotan global axborot jamiyati ushbu tuzilmani hayotiy zaruriyat sifatida qabul qildirmoqda. Inson kapitali - rivojlanishning navbatdagi eng yuqori bosqichi hisoblanadigan innovatsion iqtisodiyot va bilimlar iqtisodiyotini shakllantirish va rivojlantirishning asosiy omili sifatida qaraladi. Shuning uchun axborot jamiyati va innovatsion iqtisodiyot chambarchas bog'langan bo'ladi. Xuddi shu fikrni jamiyatning ijtimoiy-siyosiy sohasiga ham daxldorligi shubhasizdir. Axborot inqilobidan, axborot jamiyatidan kelib chiqadigan o'zgarishlar iqtisodiy soha bilan cheklanib qolmaydi, balki ijtimoiy-siyosiy jaayonlarga ham ta'sir qiladi deb taxmin qilish uchun barcha asoslar mavjud. Elektron demokratiya nima va uni qo'llash imkoniyatlari qanday? Ijtimoiy-siyosiy jarayonda kompyuter texnologiyalaridan foydalanadiganlar tomonidan elektron demokratiya iborasi qo'llanilmoqda. Biroq, "elektron" sifati (iborasi)to'liq aniq emas. Chunki, u elektron mikrofon yoki televizordan foydalanishni nazarda tutishi mumkin. Ba'zi hollarda "raqamli demokratiya" atamasi balkim aniqroq bo'lar edi. Boshqa atamalar ham mumkin: "kiberdemokratiya", "virtual demokratiya" yoki "axborot texnologiyalari asri demokratiyasi". Biroq, bugungi kunda "elektron" atamasi tez-tez ishlatiladi, bu "interaktiv texnologiyalardan foydalanish"ni anglatadi. "Elektron demokratiya" - bu axborot tarqatish, fuqarolar manfaatlarini birlashtirish va qaror qabul qilish (uchrashuvlar va ovoz berish orqali) kabi demokratik jarayonning eng muhim funksiyalarini bajarish uchun kommunikatsiyalar, kompyuterlar va kompyuter tarmoqlari ishlatiladigan har qanday demokratik siyosiy tizim.

Axborot jamiyatida har qanday shaxs "de fakto" axborot jamiyatining texnologik asosi bo'lgan Internet-texnologiyalardan foydalangan holda, maqom tuzilmalaridan ruxsat so'ramasdan va

"odatiy rollardan" mustaqil ravishda xususiy tashkiliy va boshqaruv siyosatini qurish imkoniyatiga ega. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, axborot jamiyatida hali maqomga ega bo'lmagan demokratiya - "nanodemokratiya" nafaqat muhim, balki hal qiluvchi rol o'ynay boshlaydi: tashkilotlarning an'anaviy demokratiyasi emas, balki alohida shaxslar demokratiyasi shakllanadi[6]. V.I.Sarafanov fikricha, "nanodemokratiya" qaror topishidan oldin jamiyatning barcha maqomli tashkiliy shakllari va birinchi navbatda davlat boshqaruvining tashkiliy tuzilmalari "nanodemokratiya"ni boshqarish uchun samarali PR -subyektiga aylanishi kerak, aks holda dunyo davlat va huquq fenomenining o'zini yo'q qilish istiqboliga duch keladi[7]. (PR, ot ingl. public relations — «jamoatchilik bilan aloqa») — kompaniyaning barcha tashqi kommunikatsiyalarda boshqaradigan yo'nalishidir. PRning maqsadi jamoatchilik, potentsial mijozlar va boshqa manfaatdor tomonlar (hamkorlar, investorlar va raqobatchilar) ko'z o'ngida ijobiy brend imijini yaratish va qo'llab-quvvatlashdir. Shu tariqa elektron hukumat vazifasi kelib chiqdi. U endilikda axborotlashgan jamiyatning asosiy atributlaridan biri sifatida qaralmoqda. Axborotlashgan jamiyat fuqarolik jamiyati bilan rivojlanishi zaruriyat. Chunki, axborot jamiyati berayotgan imkoniyatlar (kriptoalyutalar, bitkoin, mayning fermalar)ni muayyan huquqiy tartibotni talab qiladi.

Tahlil va natijalar. Yangi siyosiy va axborot dunyoqarashini shakllantirish muvaffaqiyati ko'p jihatdan shaxsning shaxsiy motivatsiyasi bilan belgilanadi. Bu yerda shuni ta'kidlash kerakki, chorak asr oldin kasbiy ta'lim jarayonida olingan ma'lumotlar bilan ishlash ko'nikmalari insonning deyarli butun ongli hayoti uchun "ishlagan". Endi vaziyat tubdan o'zgardi. Gap nafaqat axborot muhiti va axborot bilan o'zaro ta'sir qilish vositalarining o'zgariganligida emas: ularning ta'siri ostida siyosiy mavjudlikning yangi shartlari va yangi siyosiy qadriyatlar shakllandi. Bu boradagi yangi siyosiy-axborot madaniyati ularning ongliligi va rivojlanishining faqat qat'iy shartidir, bu shaxsning siyosiy xavfsizligini kafolatlamaydi va uni "bir marta va uzil-kesil" ta'minlay olmaydi – zero aqliy va kasbiy mahoratning doimiy ravishda o'zini-o'zi takomillashtirishi talab etiladi. Buning eng muhim asoslaridan biri ta'limdir. Ilmiy-o'quv jarayoni mavjud sharoitlarni shunchaki aks ettirish bilan cheklanmaydi – u kelajakni ilgariyama in'ikos qilishi (demak bashorat qila olishi) lozim – bu yangi sivilizatsiya strategiyasini amalga oshirishi mumkin va zarur. Ko'pgina ekspertlarning fikricha, axborot asri yangi axborot voqeeligini idrok etishga tayyor bo'lmagan butun dunyodagi ta'lim tizimini g'afatda qoldirdi. Hozirgi kunda an'anaviy ta'lim tizimi tanqidga uchramoqda. Uning asosiy kamchiligi, ilgari konservativ tizimga bog'lanib qolganligidir. Shuning uchun ham u shakllanayotgan axborotlashgan jamiyat olib kelayotgan yangiliklarni amalda inkor qilmoqda. Ushbu sohadagi mahalliy mutaxassislar orasida hozirgi ta'lim tizimi nafaqat umidsiz ravishda eskirgan, balki shaxsning axborot asri sharoitlariga moslashishga imkon bermasligi haqida ovozlarga tobora ko'proq eshitilmoqda. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, zamonaviy ta'limning konservativ komponenti kelajakdagi jamiyatda to'laonli faoliyat ko'rsatishga qodir bo'lmagan "odatdagi sanoat odamini" qayta ishlab chiqaradi va uning "bolonyalashuv" (bakalavr, magistr, kredit-modul tizimi) shaklida takomillashtirishni muammoning faqat kichik bir qismini hal qiladi. Va bu o'rinda E.Tofflerning fikriga qo'shilmay bo'lmaydi, uning fikricha, "Kelajak zarbasidan qochish uchun biz hozir superindustrial ta'lim tizimini shakllantirishimiz kerak; va buning uchun biz o'z maqsad va uslublarimizni o'tmishdan emas, balki kelajakda izlashimiz kerak". Shundaygina shaxs va jamiyat uchun axborot, kasbiy, siyosiy va boshqa turdagi xavfsizlikni ta'minlovchi yangi axborot madaniyatini shakllantirish haqida gapirish mumkin bo'ladi. Axborot madaniyati (uning zaruriy talab darajasi) ham ilmiy bilimlarni rivojlantirish uchun asos bo'lib, u o'z navbatida barcha ilmiy ma'lumotlarni "hazm qilishga" ulgurmaydi. Xuddi shu E.Toffler to'g'ri ta'kidlaganidek, "rivojlanishning yanada jadallashishi munosabati bilan bilim tobora "tez buziladigan" mahsulotga aylanib bormoqda. Bugungi "fakt" ertangi "dezinformatsiya"ga aylanadi. Xo'sh, bu muammoni qanday hal qilish mumkin? Ko'rinishidan, bu jarayonda o'z-o'zini tarbiyalash uchun motivatsiya juda muhim rol o'ynaydi. Boshlang'ich, o'rta

va oliy ta'lim tizimimiz ikkita illatdan aziyat chekmoqda: birinchidan, bilimlarni ishlab chiqish va foydalanish metodikasini o'rgatish o'rniga uni o'qituvchidan talaba (o'quvchi)ga o'tkazish istagi; ikkinchidan, talabalarning jamiyat siyosiy hayotidan uzoqlashishi (begonalashishi). Bular oqibatda, siyosiy madaniyatning nihoyatda pastlashuviga olib keladi va kelajakda shaxsning siyosiy xavfsizligiga salbiy ta'sir qiladi. Har qanday ta'lim tizimida asosiy narsa iloji boricha ko'proq bilimlarni uzatish istagi emas (zamonaviy axborot jamiyati sharoitida bu utopiya), balki uni mustaqil ravishda qanday qilib o'zlashtirishni va undan professional sharoitlarga muvofiq foydalanishni o'rganishdir. "Bilim o'lchovi "insoniylik" kabi qadriyat - sifat xususiyatiga aylanadi".

Bularning barchasi odamlar ongida har qanday konflikt-muammoli tahdidlarga immunitetni ta'minlovchi ruhiy va qadriyat-mafkuraviy asoslar qanchalik mustahkam ekanligiga, turli axborot omillarining mamlakatimizda sodir bo'layotgan ijtimoiy-siyosiy jarayonlarga ta'sir qilish imkoniyatlari qandayligiga bog'liq. Shaxsning siyosiy manfaatlarini davlat siyosati bilan, jamoat dunyoqarashini o'zgartirish - shaxsiy o'zini o'zi belgilash paradigmatlari bilan qanchalik uyg'unligini hisobga olish ham muhimdir, shunda jamiyatning umumiy siyosiy manfaatlarida hech qanday bo'linish va tabaqalanish bo'lmaydi. Xavfsizlik muammolarini hal qilishda shaxsiy, jamoat va davlat sa'y-harakatlari natijalarini jamlaydigan shaxsning axborot madaniyati bunda juda muhim rol o'ynashi kerak. Bu fikrni aniqlashtiramiz. Axborot jamiyati turli ijtimoiy guruhlar uchun obyektiv ravishda qarama-qarshiliklarni keltirib chiqaradi, chunki ularning axborot madaniyati turli sharoitlarda shakllanadi: kimdir

uchun bu jarayon yangi axborot va telekommunikatsiya texnologiyalarining bevosita ta'siri ostida, boshqalar uchun esa bunday imkoniyatlar cheklangan va ularning axborot madaniyati an'anaviy aloqa vositalari oldindan belgilangan. Uning siyosiy ijtimoiylashuv jarayonini siyosiy xavfsizlikni ta'minlash bilan birlikda ko'rib chiqish kerak, chunki zamonaviy ommaviy axborot vositalari va kommunikatsiyalari, global Internet siyosiy voqelikka o'zlarining "oldindan tayyorlangan" baholarini taqdim etadilar, ular har doim ham har bir shaxsning va umuman jamiyatning siyosiy manfaatlar, dunyoqarash pozitsiyalari va qadriyatlariga mos kelmaydi. Axborot jamiyatida shaxsning siyosiy xavfsizligini ta'minlashning strategik resursi sifatida axborot madaniyatini shakllantirishda insonning uzluksiz va umrbod ta'lim olish motivatsiyasi hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Xulosa va takliflar. Shunday qilib, birinchidan, axborot jamiyati bu sayyoramizning rivojlangan mamlakatlarida deyarli shakllanib bo'lgan, rivojlanayotgan mamlakatlarda esa vujudga kelayotgan yangi jamiyat bosqichi, ma'lum ma'noda yangi sivilizatsiyadir. Tabiiyki, axborotlashtirish barcha zamonaviy davlatlarning kun tartibida dolzarb masala masala bo'lib qolmoqda. Axborot jamiyati yutuqlarini ijodiy o'zlashtirgan va uni qo'llay bilgan millatlar va xalqlar globallashuv davrida muvaffaqiyatga erishuvlari kafolatlangan bo'ladi. Bu esa inson kapitaliga investitsiya qilishni, uning salohiyatini rivojlantirishga mablag'larni investitsiya qilishni talab etadi, bu alohida mavzuda ko'rib chiqiladi. Demak, axborot jamiyati — bu ish bilan band bo'lganlarning aksariyati axborotni, ayniqsa uning eng yuqori shakli-bilimlarni ishlab chiqarish, saqlash, qayta ishlash va realizatsiya qilish bilan shug'ullanadigan jamiyatdir.

ADABIYOTLAR

1. Информационное общество/<https://bigenc.ru/sociology/text/2015987>
2. Ochildiev A. Globallashuv va mafkuraviy jarayonlar. T.: Muharrir, 2009.
3. Уэбстер Ф. Теории информационного общества. М.: Аспект-Пресс, 2004. с.6.
4. Мелуихин И.С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. М., 1999.
5. Чугунов А.С. Развитие информационного общества: теории, концепции и программы: Учебное пособие. — СПб.: Ф-т филологии и искусств СПбГУ, 2007. С.3.
6. Сарафанов В. И. PR как информационно-технологическое обеспечение современных организационно-управленческих систем // Организационно-управленческие системы информационного общества: теоретические и методологические проблемы: сб. обзоров и рефератов / отв. ред. Л. М. Кулкин. М., 2003. С. 145.
7. Сарафанов В. И. PR как информационно-технологическое обеспечение современных организационно-управленческих систем // Организационно-управленческие системы информационного общества: теоретический и методологический проблемы: сб. обзоров и рефератов / отв. ред. Л. М. Кулкин. М., 2003. С. 145.
8. Лекторский В. А. 2001. Эпистемология классическая и неклассическая. М.: Эдиториал УРСС, 2001. С.86.
9. Кастелс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. М., 2000.
10. Муксимова Х. Некоторые аспекты формирования информационного общества в Узбекистане. Журналный клуб Интелрос » Credo New » №4, 2011// http://www.intelros.ru/readroom/credo_new/credo-new-2011-4/12039-nekotorye-aspekty-formirovaniya-informacionnogo-obschestva-v-uzbekistane.html